

Inspectie Gezondheidszorg en Jeugd
Ministerie van Volksgezondheid,
Welzijn en Sport

Zorgen over jongeren met een complexe hulpvraag buiten de gesloten jeugdhulp

April 2024

Beeld: © ANP | Ruud Morijn

Zorgen over jongeren met een complexe hulpvraag buiten de gesloten jeugdhulp

De Inspectie Gezondheidszorg en Jeugd (IGJ) maakt zich grote zorgen dat jongeren buiten de gesloten jeugdhulp (JeugdzorgPlus) te maken hebben met vrijheidsbeperkende maatregelen, zonder dat hun rechtsbescherming geborgd is. Aanbieders van verschillende vormen van ambulante en residentiële hulp zien, met de af- en ombouw van de gesloten jeugdhulp, de complexiteit in problematiek van jongeren toenemen. Zij hebben te maken met jongeren die zonder behandeling een gevaar voor zichzelf of voor anderen vormen en die niet direct open staan voor hulp. De inspectie stelt vast dat aanbieders binnen de open jeugdhulp er over het algemeen niet in slagen deze jongeren tijdig passende hulp te bieden zonder inzet van vrijheidsbeperkende maatregelen.¹ Daarnaast hebben jongeren en medewerkers regelmatig te maken met gevaarlijke situaties. Dit alles blijkt uit de uitvraag onder 80 aanbieders van hulp aan deze jongeren.

De inspectie constateert verder dat de basisvoorwaarden veelal ontbreken om deze jongeren passende hulp zonder inzet van vrijheidsbeperkende maatregelen te bieden. Om passende hulp te bieden zijn op zijn minst kleinschaligheid, voldoende vakbekwame medewerkers, een stabiel team, en in geval van verblijf ook een geschikte woonvoorziening noodzakelijk. Ook zijn randvoorwaarden nodig om passende hulp te bieden aan jongeren met complexe problematiek. Onder randvoorwaarden verstaat de inspectie bijvoorbeeld onderlinge samenwerking tussen zorgaanbieders en een toereikende financiering. Veldnormen², met daarin onder andere de genoemde basis- en randvoorwaarden, ontbreken voor passende hulp aan jongeren met een complexe hulpvraag buiten de gesloten jeugdhulp.

In deze publicatie constateert de inspectie:

- > Dat de complexiteit van hulpvragen van jongeren buiten de gesloten jeugdhulp toeneemt
- > Dat het hulpaanbod voor jongeren met een complexe hulpvraag niet dekkend is
- > Dat onrechtmatige inzet van vrijheidsbeperkende maatregelen plaatsvindt
- > Dat basis- en randvoorwaarden om passende hulp te bieden veelal niet in samenhang aanwezig zijn
- > Dat de rechtsbescherming voor jongeren buiten de gesloten jeugdhulp onvoldoende geregeld is bij toepassing van vrijheidsbeperkende maatregelen
- > Dat concrete veldnormen of kwaliteitseisen voor passende hulp aan deze jongeren buiten de gesloten jeugdhulp ontbreken

Aanleiding: Af- en ombouw van de gesloten jeugdhulp

Deze publicatie gaat over de hulp aan jongeren buiten de gesloten jeugdhulp met een complexe, meervoudige hulpvraag, jongeren die zich onttrekken aan hulp en jongeren die zonder behandeling een gevaar voor zichzelf of hun omgeving vormen.

Voorheen verbleven veel van deze jongeren (met een machtiging van de kinderrechter) voor kortere of langere tijd in de gesloten jeugdhulp: in 2020 waren er 984 gesloten jeugdhulp plekken³. In de eerste helft van 2023 is dit aanbod gedaald naar 577⁴. De inspectie onderzoekt of deze jongeren buiten de gesloten jeugdhulp kwalitatief goede en passende hulp krijgen. En of dit lukt zonder inzet van vrijheidsbeperkende maatregelen, omdat kinderen het recht hebben op vrijheid en omdat inperking van hun vrijheid hun ontwikkeling in de weg kan staan. Buiten de gesloten jeugdhulp is de inzet van vrijheidsbeperkende maatregelen alleen toegestaan in

¹ Waar in de publicatie gesproken wordt van 'open jeugdhulp' bedoelt de inspectie alle hulp die niet op basis van de Wzd, Wvvgz of hoofdstuk 6 van de Jeugdwet wordt geboden.

² Veldnormen zijn afspraken over wat goede zorg is, beschreven en vastgelegd door veldpartijen uit de zorg.

³ Jeugdautoriteit, [Kerncijfers JeugdzorgPlus](#), 24 oktober 2022.

⁴ Jeugdautoriteit, [Monitor JeugdzorgPlus](#), peildatum 1 oktober 2023.

noodsituaties, of als een jongere hulp krijgt op basis van de Wet zorg en dwang (Wzd) of de Wet verplichte geestelijke gezondheidszorg (Wvggz). In het geval van de Wzd of de Wvggz moet een aanbieder onder andere geregistreerd zijn in het openbaar locatieregister om zorg via de Wvggz of de Wzd aan deze jongere te mogen leveren.

De inspectie onderzoekt op twee manieren of de hulp die deze jongeren krijgen passend is, van voldoende kwaliteit is en zonder inzet van vrijheidsbeperkende maatregelen plaatsvindt.

- 1) De inspectie heeft in december 2023 en januari 2024 steekproefsgewijs een vragenlijst uitgezet bij 80 aanbieders die hulp bieden aan deze jongeren. Het betreft zowel aanbieders voor jeugd- en opvoedhulp als aanbieders die hulp bieden aan jongeren met psychische problemen en/of jongeren met een licht verstandelijke beperking. De vragen gingen over de doelgroep en het aanbod van de aanbieder, de successen en de knelpunten bij het bieden van de hulp aan deze doelgroep, de toepassing van (vrijheidsbeperkende) interventies en de gevolgen van de af- en ombouw van de gesloten jeugdhulp in hun regio. Deze publicatie bevat de analyse van de antwoorden op deze vragenlijst.
- 2) Daarnaast voert de inspectie toezichtbezoeken uit bij aanbieders die hulp bieden aan jongeren met een complexe hulpvraag. De resultaten van dit toezicht verwacht de inspectie te verwerken in een publicatie die rond de zomer van 2024 wordt uitgebracht.

De volledige aanleiding en eerdere publicaties van het toezicht zijn te vinden op de [pagina Ombouw JeugdzorgPlus op de website van de IGJ](#).

De complexiteit van hulpvragen van jongeren buiten de gesloten jeugdhulp neemt toe

De inspectie constateert op basis van de antwoorden van de aanbieders dat de complexiteit van de hulpvragen van jongeren buiten de gesloten jeugdhulp toeneemt.

De inspectie vroeg aan 80 aanbieders van jeugdhulp wat zij merken van de af- en ombouw van de gesloten jeugdhulp in hun regio.

70% van de aanbieders stelt vast dat de complexiteit van de problematiek van de jongeren is toegenomen.

Aanbieders merken een toename van agressie, verslavingsproblematiek, persoonlijkheidsproblematiek, psychiatrische problematiek en extreem externaliserend gedrag onder de jongeren. Verder geeft een aantal aanbieders aan dat aanmeldingen met hulpvragen van enkelvoudige problematiek steeds minder voorkomen, jongeren op jongere leeftijd aangemeld worden en de vraag naar maatwerkconstructies fors is gestegen. Dat er intensievere zorg nodig is, is volgens aanbieders bijvoorbeeld te merken aan de extra personele inzet en meer een-op-een begeleiding.

“We zien dat de (forensische) doelgroep zich verhardt. Hierdoor wordt het moeilijker om een ingang te vinden bij de jongere en vraagt dit meer van de organisatie.” – *Aanbieder*

Een tekort aan lichtere vormen van hulpverlening, zoals preventieve ambulante hulp, zorgt er volgens aanbieders voor dat jongeren later in beeld komen. Hierdoor is de problematiek zwaarder geworden op het moment van aanmelding. Verder merken aanbieders een verharding in de doelgroep, zo zien aanbieders een toename in het gebruik van messen, (vuur)wapens, explosieven, handel in verboden middelen en bijbehorend (fout) netwerk. Ook geven aanbieders aan dat er vaker sprake is van escalaties, incidenten, geweldsdelicten en politiecontacten.

Geen dekkend aanbod voor jongeren met een complexe hulpvraag

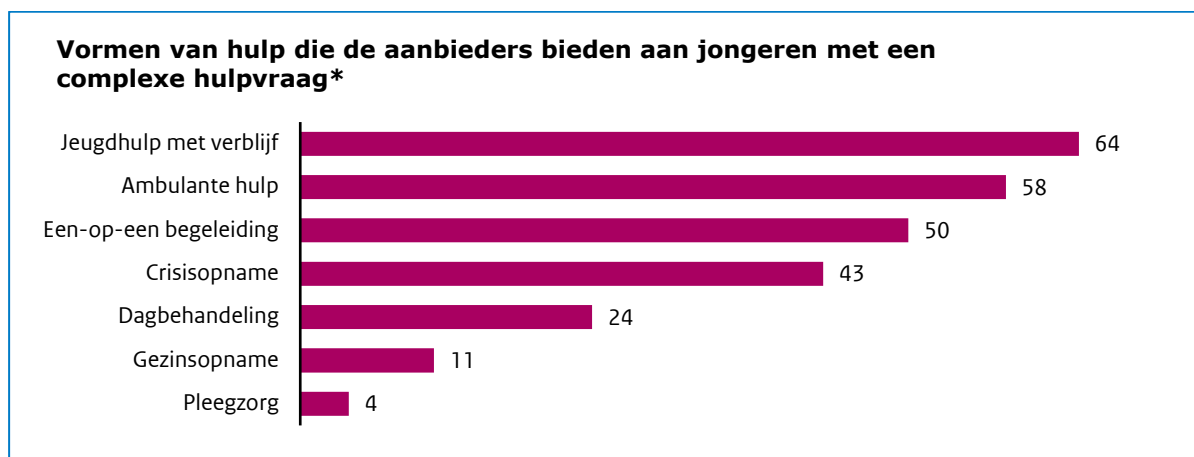
De inspectie constateert dat er een grote variatie aan aanbod is voor jongeren met een complexe hulpvraag. Toch is dit aanbod niet dekkend. Dit hangt onder andere samen met in- en uitsluitingscriteria die aanbieders hanteren en met het ontbreken van (langdurige) vervolghulp of van voorzieningen om (beschermd) te kunnen wonen.

Variatie in hulpaanbod voor jongeren met een complexe hulpvraag

De 80 aanbieders geven allemaal aan hulp te bieden aan jongeren met complexe, meervoudige problematiek, jongeren die zich onttrekken aan hulp en/of jongeren die zonder behandeling een gevaar voor zichzelf of hun omgeving vormen. De inspectie ziet dat het hulpaanbod voor deze jongeren gevarieerd is. Het gaat van ambulante hulp tot (groot- en kleinschalige) jeugdhulp met verblijf, zie figuur 1.

Ook de problematiek waar de aanbieders zich op richten loopt uiteen. Vrijwel alle aanbieders zeggen hulp te kunnen bieden aan jongeren met meervoudig complexe problematiek. Meer dan de helft van de aanbieders geeft aan ook hulp te kunnen bieden aan jongeren die zich onttrekken aan hulpverlening. Hetzelfde geldt voor jongeren die zonder behandeling een gevaar voor zichzelf of voor anderen vormen.

Figuur 1. Geboden vormen van hulp

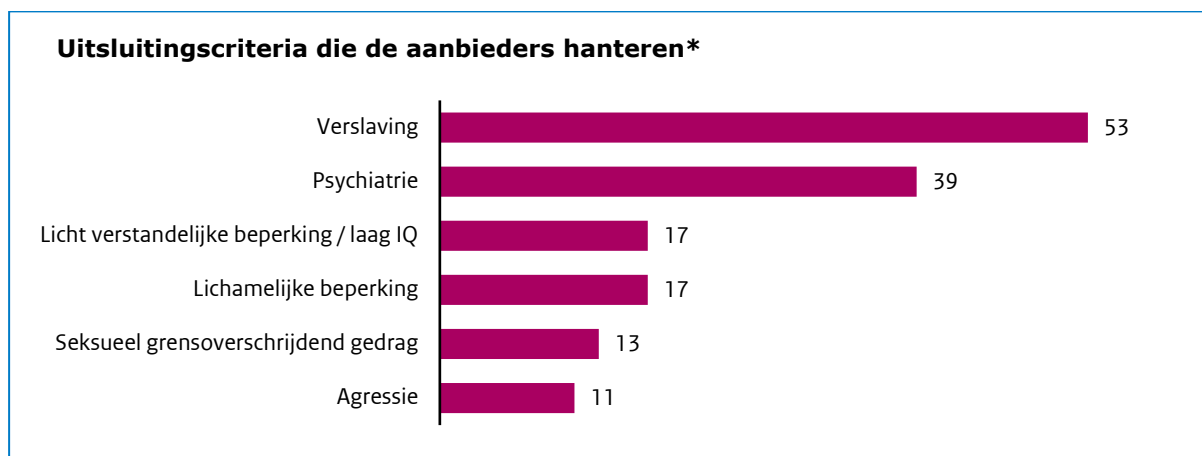
* Aanbieders konden één of meerdere opties selecteren

Jongeren met de meest complexe hulpvragen dreigen buiten de boot te vallen

Aanbieders werken met in- en uitsluitingscriteria, wat betekent dat zij duidelijk maken in welke problematiek zij gespecialiseerd zijn en aan welke jongeren zij geen hulp kunnen bieden. Er zijn aanbieders die zich specialiseren en zich volledig richten op bepaalde problematiek, zoals forensische problematiek⁵ of loverboy problematiek, terwijl andere aanbieders een breder aanbod hanteren. 71 van de 80 bevroegde aanbieders hanteert uitsluitingscriteria. Het meest genoemde uitsluitingscriterium is verslaving, gevolgd door psychiatrie en laag IQ en lichamelijke beperking, zie figuur 2.

⁵ Jongeren met een forensisch verleden of jongeren die delinquent gedrag laten zien.

Figuur 2. Uitsluitingscriteria

* Aanbieders konden één of meerdere opties selecteren

Het werken met in- en uitsluitingscriteria is te begrijpen: het is belangrijk dat een aanbieder goed definieert welke expertise hij kan bieden en wat buiten zijn mogelijkheden ligt. Tegelijkertijd ziet de inspectie dat het tekort in het hulpaanbod voor jongeren met een combinatie van problemen blijft bestaan en door het afbouwen van de gesloten jeugdhulp groter wordt. Bijvoorbeeld voor jongeren die naast psychische problematiek of een verstandelijke beperking ook agressief zijn of een verslaving hebben.

De inspectie heeft in dat verband eerder de wenselijkheid van 'samenwerkingscriteria' benoemd in plaats van uitsluitingscriteria of contra-indicaties⁶. Als een jongere een combinatie van problemen heeft, dan is samenwerking tussen verschillende expertises/zorgaanbieders noodzakelijk zodat zorgaanbieders een jongere gezamenlijk de passende zorg kunnen bieden. Denk bijvoorbeeld aan hulp bij een verslaving aan een jongere die in een instelling wordt behandeld vanwege psychische problemen.

"Er wordt steeds gedacht vanuit uitsluitingscriteria waarbij de jongeren van de ene naar de andere hulpverlener worden doorgeschoven" – *Aanbieder*

Beschikbaarheid (vervolg)hulp

Op de vraag wat aanbieders merken van de af- en ombouw van de gesloten jeugdhulp, zeggen 27 van de 80 bevraagde aanbieders dat zij een toename zien van het aantal aanmeldingen en dat de wachttijden hierdoor zijn opgelopen. Met name de vraag naar kleinschalige woonvoorzieningen en begeleid wonen is gestegen. Ook vertellen aanbieders dat jongeren opnieuw bij hen worden aangemeld, omdat het vinden van een geschikte woon- en/of behandelplek moeizaam verloopt.

83% van de bevraagde aanbieders geeft aan dat de doorstroom naar vervolghulp en/of woonplekken een groot knelpunt is.

Zij zeggen dat er een algemeen tekort is aan (gespecialiseerd) hulpaanbod in de eigen omgeving en zien vooral minimale doorstroommogelijkheden voor jongeren waarbij de jeugdbeschermingsmaatregel vervalt of wanneer zij richting zelfstandigheid gaan (18+). Door de lange wachtlijsten moeten jongeren onnodig lang wachten op (vervolg)hulp en blijven ze langer in zorg bij de huidige aanbieder, terwijl het traject of de behandeling niet langer passend is. De onduidelijkheid over het vervolg is daarbij niet helpend voor de motivatie en brengt daarmee de positieve ontwikkeling van de jongere in gevaar. Tegelijkertijd lukt het 31 aanbieders niet om hun

⁶ Kwetsbare kinderen onvoldoende beschermd. Landelijk rapport 2021 vervolgtoezicht, p34.

eigen wachtlijsten te verkleinen, onder andere doordat jongeren later uitstromen naar een vervolgplek.

Genoemde voorbeelden van tekorten aan passende (vervolg)hulp in de eigen regio

- > Beschermd wonen
- > Begeleid wonen
- > Kleinschalige woonvoorzieningen (KWV)
- > Plekken na een crisisopname
- > Safe house voorzieningen
- > Zelfstandige woonplekken voor jongeren (18+)
- > 3-milieusvoorzieningen

Genoemde voorbeelden van te weinig (vervolg)plekken voor jongeren met ...

- > Autismespectrumstoornissen
- > Ernstige eetstoornissen
- > Ernstige verslavingsproblematiek
- > Forensische problematiek
- > Kinderen onder de twaalf jaar met complexe hulpvragen
- > Loverboy problematiek

Onrechtmatige inzet vrijheidsbeperkende maatregelen

De inspectie constateert dat aanbieders binnen de open jeugdhulp op grote schaal vrijheidsbeperkende maatregelen inzetten bij het bieden van hulp aan jongeren met een complexe hulpvraag.

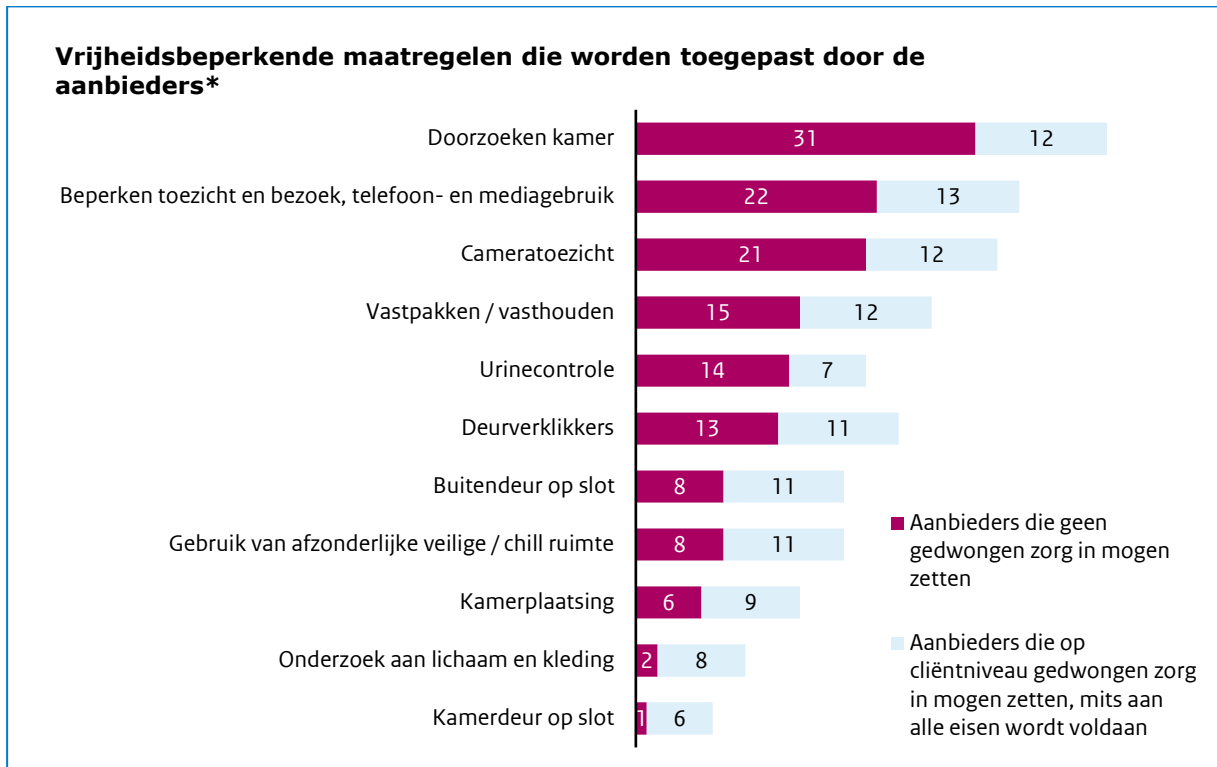
Vrijheidsbeperkende maatregelen mogen alleen ingezet worden als hier een wettelijke grondslag voor is. Een wettelijke grondslag voor vrijheidsbeperkende maatregelen kan er zijn als een jongere hulp krijgt op basis van de Wet zorg en dwang (Wzd) of verplichte zorg nodig heeft op basis van de Wet verplichte geestelijke gezondheidszorg (Wvggz). Verder zijn vrijheidsbeperkende maatregelen op basis van de Jeugdwet alleen toegestaan op basis van een (voorwaardelijke) rechtelijke machtiging voor gesloten plaatsing in de gesloten jeugdhulp of als er sprake is van een noodsituatie en er geen andere manier is deze noodsituatie af te wenden⁷.

Van de 80 bevroegde aanbieders zijn er 21 aanbieders die één of meerdere locaties hebben waar gedwongen zorg (waaronder vrijheidsbeperkende maatregelen) mag worden ingezet indien een jongere hulp krijgt op basis van de Wvggz of de Wzd, mits aan alle eisen van gedwongen zorg wordt voldaan en de aanbieder geregistreerd staat in het openbaar locatieregister⁸. De overige 59 aanbieders hebben geen wettelijke grondslag om vrijheidsbeperkende maatregelen in te zetten. De antwoorden van de aanbieders tonen echter aan dat ook onder deze 59 aanbieders één of meer vormen van vrijheidsbeperkende maatregelen ingezet worden, zie figuur 3.

⁷ IGJ, [Vrijheidsbeperkende maatregelen in open residentiële jeugdhulp](#) (2022).

⁸ Artikel 20 Wet zorg en dwang psychogeriatrische en verstandelijk gehandicapte cliënten en artikel 1:2 Wet verplichte geestelijke gezondheidszorg.

Figuur 3. Inzet van vrijheidsbeperkende maatregelen

* Aanbieders konden één of meerdere opties selecteren

Zo zijn er 27 aanbieders die aangeven jongeren vast te pakken of vast te houden, terwijl het 'vastpakken en vasthouden' uitsluitend is toegestaan binnen de gedwongen Jeugdzorg, of als de jongere hulp krijgt binnen het gedwongen kader via de Wzd of Wvggz en dan ook alleen als wordt voldaan aan strenge eisen die hiervoor gelden. 19 aanbieders draaien de buitendeur van de woning op slot en 7 aanbieders geven aan de kamerdeur van een jongere op slot te doen. 15 aanbieders geven aan gebruik te maken van kamerplaatsing. Deze (zware) vrijheidsbeperkende maatregelen zijn in de open jeugdhulp niet toegestaan. Insluiting in de eigen kamer is sinds 1 januari 2024 binnen de Jeugdwet ook bij wet verboden in de gesloten jeugdhulp.

19 aanbieders geven aan dat zij gebruik maken van een afzonderings- of chillruimte. De inspectie gaat na wat voor ruimte dit betreft en of sprake is van een afzonderlijke veilige ruimte in de zin van de Jeugdwet. Een dergelijke ruimte is namelijk niet toegestaan in de open jeugdhulp.

Verder geven 43 aanbieders aan kamerdoorzoekingen uit te voeren. Deze kamerdoorzoekingen worden uitgevoerd met het oog op veiligheid. Kamers van jongeren worden dan gecontroleerd op drugs, wapens, of in het geval van jongeren met suïcidaliteit op scherpe voorwerpen. Het doorzoeken van een kamer is een vrijheidsbeperkende maatregel die niet is toegestaan in de open jeugdhulp (en ook binnen de gesloten jeugdhulp moet sprake zijn van een gegrond vermoeden van aanwezigheid van gedragsbeïnvloedende middelen of van voorwerpen die een jongere niet in zijn bezit mag hebben, en is de controle uitsluitend in aanwezigheid van de jongere).

Naast kamerdoorzoekingen, wordt ook telefoon- en mediabeperking genoemd als een veel ingezette vrijheidsbeperkende maatregel. De bevroegde aanbieders geven aan telefoon- en mediabeperking eerder als een opvoedkundige interventie te zien dan een vrijheidsbeperkende maatregel. De inspectie ziet het innemen of afpakken van een telefoon als vrijheidsbeperkende maatregel die niet is toegestaan in de open jeugdhulp. Het maken van afspraken met een jongere over telefoon- en mediagebruik, passend bij de leeftijd en ontwikkeling, is als onderdeel van de opvoeding van een jongere te beschouwen. Afspraken zijn altijd maatwerk, passend bij de jongere.

33 aanbieders geven aan van cameratoezicht gebruik te maken. De aanbieders zeggen dat cameratoezicht wordt ingezet als hulpmiddel om de veiligheid van jongeren, medewerkers en eigendommen te garanderen. In geval van een incident kunnen de beelden teruggekeken worden. Cameratoezicht binnen de woning of instelling is een vrijheidsbeperkende maatregel en niet toegestaan in de open jeugdhulp. Als het wordt ingezet binnen het gedwongen kader is het zelfs een vrijheidsbeperkende maatregel, namelijk het uitoefenen van toezicht, waar strenge eisen aan zijn verbonden.⁹

Meerdere aanbieders geven aan vrijheidsbeperkende maatregelen in te zetten in overleg met jongeren en ouders. Wanneer het vooraf instemmen met afspraken een voorwaarde is voor het mogen verblijven bij deze jeugdhulpaanbieder, blijft de inspectie dit zien als vrijheidsbeperkend. Jongeren en ouders kunnen immers het idee krijgen dat er geen andere keuze is dan akkoord gaan met deze regels, omdat ze anders worden afgewezen voor verblijf. Door lange wachtlijsten en een tekort aan beschikbare plekken in de jeugdhulp kunnen jongeren en hun ouders bovendien extra druk ervaren om akkoord te gaan.

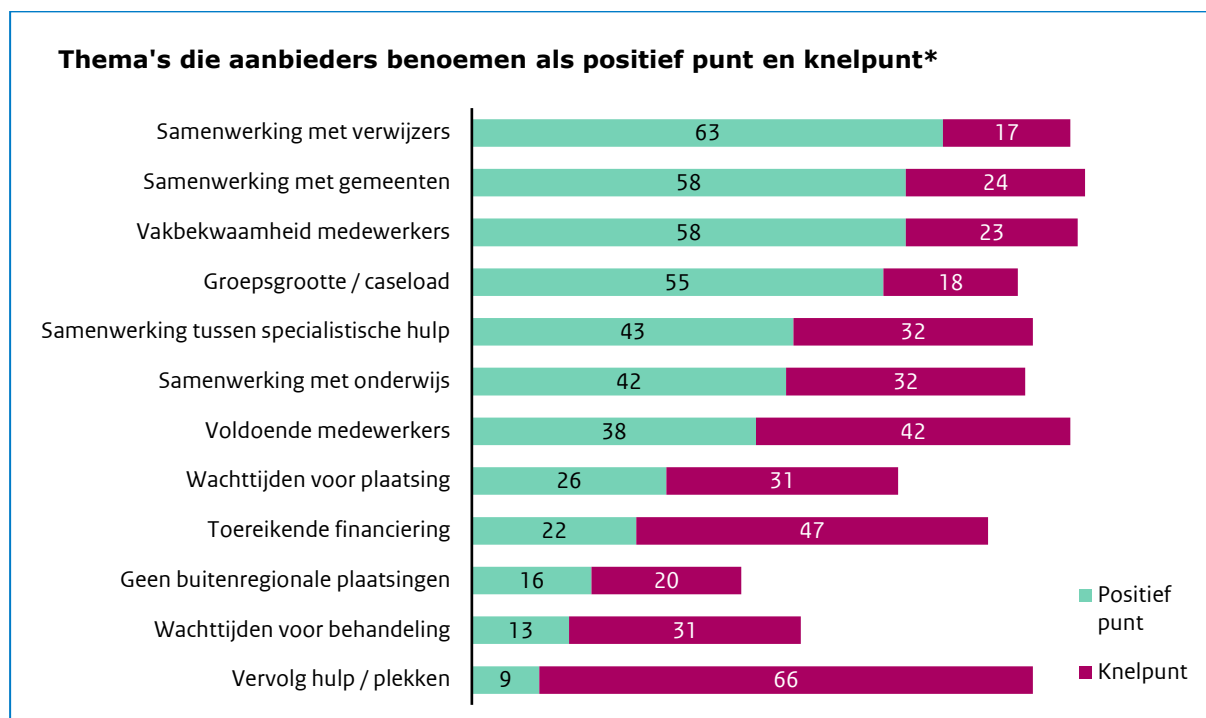
Basis- en randvoorwaarden om passende hulp te bieden zijn veelal niet in samenhang aanwezig

Om passende hulp te bieden zijn kleinschaligheid, vakbekwame medewerkers, een stabiel team, en in geval van verblijf ook een geschikte woonvoorziening noodzakelijk. Ook zijn randvoorwaarden, zoals onderlinge samenwerking tussen zorgaanbieders en een dekkende financiering nodig om passende hulp te bieden aan jongeren met complexe problematiek. Al deze basis- en randvoorwaarden moeten ten minste op orde zijn om passende hulp zonder de inzet van vrijheidsbeperkende maatregelen te kunnen bieden. De inspectie stelt vast dat het aanbieders niet lukt om dit op alle fronten op orde te hebben.

De inspectie vroeg aan 80 aanbieders van jeugdhulp wat goed gaat in het bieden van de hulp aan de jongeren met een complexe hulpvraag en wat hierin de knelpunten zijn. In figuur 4 staan de resultaten weergegeven.

⁹ Zo vloeit uit zowel de Jeugdwet, Wzd als de Wvvgz voort dat bij de inzet van vrijheidsbeperkende maatregelen zoals het uitoefenen van toezicht de volgende beginselen altijd in acht moeten worden genomen: proportionaliteit, subsidiariteit, veiligheid en effectiviteit. Deze beginselen zijn verder neergelegd in verschillende bepalingen die voorschrijven of en zo ja onder welke omstandigheden de vrijheidsbeperking mag worden ingezet.

Figuur 4. Positieve punten en knelpunten

*Het kan voorkomen dat een aanbieder een thema zowel als een knelpunt en als positief punt benoemt. Hierdoor kan het voorkomen dat een thema tot meer dan 80 aanbieders optelt.

Kleinschaligheid

55 aanbieders geven aan positief te zijn over de groepsgrootte en caseload. Volgens aanbieders zorgt kleinschaligheid van groepen ervoor dat "jongeren intensieve begeleiding krijgen die recht doet aan hun ondersteuningsbehoefte". Daarnaast wordt meermaals benoemd dat kleinschaligheid kan zorgen voor een huiselijke setting die veiligheid, gezelligheid en nabijheid bevordert.

Kleinschaligheid ziet de inspectie als één van de basisvoorwaarden om jongeren passende hulp te kunnen bieden zonder het inzetten van vrijheidsbepalende maatregelen. Bij kleinschalige groepen spreken we over groepen van 4 tot maximaal 6 jongeren¹⁰. Onder de 55 aanbieders die de groepsgrootte als positief punt hebben aangestipt, bevinden zich ook aanbieders die meer dan 6 jongeren op een groep hebben. Zij geven aan wel te streven naar kleinschaligheid.

18 aanbieders beschrijven groepsgrootte als knelpunt. Zij merken op dat de financiering onvoldoende is om kleinschalig te werken.

Vakbekwaamheid en continuïteit van personeel

58 aanbieders vinden dat zij vakbekwaam personeel in huis hebben. Zij vinden dat zij voldoende begeleiding en ondersteuning aan het personeel bieden. Zo worden opleidingen, trainingen voor specifieke doelgroepen en dagelijkse coaching genoemd.

"Door middel van opleiding, gedeelde verantwoordelijkheid en structuur in het rooster binden wij ons personeel. Hierdoor bieden wij stabiliteit, rust en voorspelbaarheid bij onze bewoners, wat leidt tot weinig escalaties" – *Aanbieder*

¹⁰ [Samen kleinschalige jeugdzorg realiseren | Nederlands Jeugdinstituut \(nji.nl\)](https://www.nji.nl/nieuws/2022/05/samen-kleinschalige-jeugdzorg-realiseren)

Tegelijkertijd stellen aanbieders dat de complexiteit van de problematiek van jongeren gepaard gaat met een noodzaak tot meer expertise. Hierbij geven aanbieders aan dat medewerkers soms onvoldoende geschoold zijn en dat de (voor)opleidingen van medewerkers nog onvoldoende aansluiten op het werken met jongeren met een complexe hulpvraag in een open setting. Medewerkers voelen zich soms handelingsverlegen en het gevoel van onveiligheid onder de medewerkers neemt toe.

De inspectie ziet verder dat de aanbieders een groot tekort aan personeel in loondienst benoemen. Meer dan de helft van de aanbieders zegt moeite te hebben met het vinden en binden van voldoende medewerkers. Aanbieders geven aan de krapte op de arbeidsmarkt goed te merken; het aanbod van medewerkers met ervaring in het werken met complexe hulpvragen en hoger geschoold personeel (HBO+) is schaars. Aanbieders van jeugdhulp met verblijf zien dat (SKJ-geregistreerde) medewerkers steeds vaker de voorkeur geven aan de ambulante hulpverlening, onder meer doordat ze daar geen onregelmatige of nachtdiensten hoeven te draaien. Door een tekort aan goed geschoolde medewerkers zien aanbieders zich genooddaakt om ZZP'ers in te zetten, wat invloed heeft op de continuïteit en stabiliteit van de teams. Naast dat ZZP'ers vaak hogere kosten met zich meebrengen, geven instanties aan dat ZZP'ers moeilijker te binden zijn aan de organisatie.

"Bij ZZP'ers ontbreekt het aan verantwoordelijkheidsgevoel en commitment richting onze organisatie." – *Aanbieder*

Specifiek wordt een tekort aan specialisme zoals gz-psychologen en vaste medewerkers met forensische ervaring genoemd. Ook is er maar een beperkt aantal kinder- en jeugdpsychiaters beschikbaar in Nederland. Een aanbieder zegt dat zij graag voor een enkel consult van een jongere gebruik zouden maken van de expertise van een kinder- en jeugdpsychiater. Dit is meestal niet mogelijk, de jongere komt dan op een wachtlijst voor een traject. De wachttijd daarvoor bedraagt soms wel meer dan een jaar.

Samenwerking met verwijzers en andere aanbieders

63 van de 80 aanbieders zijn positief over de samenwerking met verwijzers. Aanbieders geven bijvoorbeeld aan te investeren in het contact met hun verwijzers. De verbeterde samenwerking heeft volgens sommige aanbieders een positief effect op de begeleiding van de jongeren, de snelheid van een plaatsing van jongeren en het vermijden van structurele wachtlijsten.

De aanbieders benadrukken echter herhaaldelijk dat de samenwerking per verwijzer varieert. Wisselende werkwijzen en het ontbreken van een gedeelde visie kan het lastig maken om samen te werken. Aanbieders geven voorbeelden van situaties waarbij spanning staat op de samenwerking:

- > Aanbieders ervaren druk vanuit verwijzers om een jongere toch op te nemen, terwijl de aanbieder inschat niet de juiste hulp te kunnen bieden. Benoemd wordt dat dit kan samenhangen met de ambitie om zo min mogelijk jongeren in de gesloten jeugdhulp te plaatsen.
- > Waar voorheen een jongere naar de gesloten jeugdhulp werd doorverwezen, geven verwijzende instanties volgens sommige aanbieders nu aan dat de passende interventies in een open setting ontwikkeld en geïmplementeerd moeten worden.
- > Een aanbieder zegt dat de druk op de crisisopvang als vervanging van de gesloten jeugdhulp toeneemt.
- > Aanbieders geven aan dat het voorkomt dat zij (te) laat in beeld komen vanwege terughoudendheid van gemeenten of verwijzers in het inzetten van specialistische en (daarmee) dure zorg.

Samenwerking met gemeenten en financiering

58 aanbieders geven aan over het algemeen positief te zijn over de samenwerking met gemeenten. Wel wordt opgemerkt dat deze samenwerking per gemeente verschilt. Aanbieders stellen vast dat elke gemeente een eigen aanpak hanteert en ze vaak contact hebben met

meerdere afdelingen van de gemeente die intern niet effectief communiceren. Als gevolg moeten aanbieders soms onnodig lang wachten op financiering voor de zorg die reeds wordt geboden en bemoeilijkt dit de samenwerking tussen aanbieders en gemeenten. Het grootste struikelblok volgens aanbieders is echter dat de financiering vanuit de gemeenten als ontoereikend wordt ervaren.

47 aanbieders geven aan te maken te hebben met een ontoereikende financiering. Zij noemen bijvoorbeeld dat tarieven en de indexatie achterblijven ten opzichte van de kostprijs, bijvoorbeeld door landelijke loonsverhogingen, extra ongeplande zorg of extra kosten vanwege externaliserend gedrag van jongeren (vernielingen). Daarnaast geven aanbieders aan graag te willen werken aan de transformatieopgaven om kleinschalig te gaan werken, maar is er weinig ruimte in het budget om nieuw aanbod te kunnen ontwikkelen.

Rechtsbescherming is nodig, veldnormen ontbreken

De inspectie sluit zich aan bij het [advies van de Raad voor Sanctietoepassing en Jeugdbescherming \(RSJ\)](#) om te komen tot één wettelijke regeling voor de zorg en ondersteuning voor jongeren in de open jeugdhulp, waarin de inzet van (zo min mogelijk) vrijheidsbeperkende maatregelen geregeld is. De inspectie heeft dit ook eerder benoemd in de publicatie [Vrijheidsbeperkende maatregelen in de open residentiële jeugdhulp](#). Het is in het belang van een jongere dat zijn rechten zijn beschermd wanneer vrijheidsbeperkende maatregelen worden ingezet. Zolang deze regeling ontbreekt hanteert de inspectie de norm dat instellingen in de open jeugdhulp geen vrijheidsbeperkende maatregelen inzetten, tenzij het een noodsituatie betreft. In lijn met het advies van de RSJ hanteert de inspectie het uitgangspunt dat het insluiten van een jongere in een afgesloten ruimte, waar geen hulpverleners fysiek aanwezig zijn, ook in noodsituaties niet is toegestaan.

De inspectie constateert dat concrete veldnormen of kwaliteitseisen ontbreken voor passende hulp aan jongeren met een complexe hulpvraag buiten de gesloten jeugdhulp. Bijvoorbeeld op het gebied van kleinschaligheid, samenwerking met andere zorgaanbieders, vakbekwaamheid, (bij)scholing, continuïteit en stabiliteit van personeel en ingeval van jeugdhulp met verblijf aan veldnormen voor een geschikte woonvoorziening.

Vervolg

De inspectie wil weten of jongeren met een complexe hulpvraag tijdig passende (alternatieve) hulp krijgen van voldoende kwaliteit, zowel tijdens als na de af- en ombouw van de gesloten jeugdhulp. Daarom bezoekt de inspectie in 2024 verschillende aanbieders die aangeven hulp te bieden aan deze doelgroep. Tijdens deze bezoeken heeft de inspectie aandacht voor de kwaliteit en de passendheid van het hulpaanbod en de toepassing van vrijheidsbeperkende maatregelen in een open setting. Toekomstige publicaties vindt u op de website van de inspectie.